

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 66 Ekim 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 66 October 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3585>

KARAMAN EYALETİ'NDE EHL-İ ŞER VE EHL-İ ÖRF KESİMİNİN EŞKIYALIK HAREKETLERİNE DAİR HÜKÜMLER (78 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİ'NE GÖRE)

THE PROVISIONS OF THE BANDITRY ACTIVITIES OF THE PEOPLE OF THE LAW AND THE PEOPLE OF THE CUSTOMS IN KARAMAN PROVINCE (ACCORDING TO THE BOOK OF MÜHİMME 78)

Dilek KARACAN*

Öz

78 Numaralı Mühimme Defteri'ne (h. 1018/m.1609-1610) göre Karaman Eyaleti'ne ait hükümlerden ehl-i örf ve ehl-i şer kesiminin eşkiyalık faaliyetleri, dönemin şartları çerçevesinde incelenmiştir. 1608 yılında Kuyucu Murad Paşa'nın eşkiya tenkili ile sona erdiği varsayılan eşkiyalık faaliyetleri, 1609-1610 yıllarında Karaman Eyaleti'nde devam etmiştir. Konu ile ilgili ele alınan hükümlerde, ehl-i örf ve ehl-i şer kesimi eşkiya veya birbirleri ile ittifak ederek reaya ve kendi gibi devlet mensuplarına zulümlerde bulunmuşlardır. Mal ve erzakları yağmalama, hayvanları sürme, kanuna aykırı akçe talep etme, usulsüz devre çıkıp reayadan bedava yem, yemek ve akçe alma, yol kesme, hapis, katletme, yaralama, evleri yakma gibi celâlilerin yaptığı zulümlerden pek de farklı olmayan muhtelif şekavetlerde bulunmuşlardır. Adaleti tevzi etmesi beklenen kadının bazen yapılan zulümlere müsamaha göstererek davaları görmediği gibi birlikte gayr-i kanuni akçe toplayarak suçlarına iştirak etmiştir. Bahsedilen bu saikler ile ehl-i örf ve ehl-i şer kesimi görevlerini ziyadesiyle kötüye kullanmış. Osmanlı Devleti'ni inhitata götüren süreçteki sebeplerden biri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eşkiya, Ehl-i Örf, Ehl-i Şer, Zulüm, İttifak.

Abstract

In this study, banditry activities of the people of the law and the people of the customs of the Karaman province were examined within the framework of the conditions of the period in according to the book of Mühimme 78 (1609-1610). The banditry activities, which were thought to have ended with the removal of the bandits by Kuyucu Murad Pasha in 1608, continued in the Karaman province in 1609-1610. It's stated in the relevant provisions that the people of the law and the people of the customs persecuted the people and members of the state by alliance of the bandit or with each other. They engaged in banditry like the Celali bandit. They were plundering, animal theft, asking for money against the law, eating free feed and receiving money, cutting roads, jail, slaughtering wounding, burning houses. Kadi, who is expected to distribute justice, sometimes tolerates the atrocities. Sometimes he has been involved in crimes by raising money against the law. For these reasons on the grounds mentioned, some of the people of the law and the people of the customs were able to abuse their duties. These were one of the reasons that led to the weakening of the Ottoman Empire.

Keywords: Bandit, The People of The Law, The People of The Customs, Persecution, Alliance.

Giriş

1609-1610 yıllarını ele alan bu dönemde Kuyucu Murad Paşa'nın büyük çapta eşkiya tenkilini gerçekleştirdiği ve I. Ahmed camiinin temellerinin atıldığı görülmektedir (İşbilir, 2002, 508). Ele alınan hükümlerde ehl-i örf, ehl-i şer ve celâli eşkiyasının yaptıkları muhtelif zulümler bu tenkilin eşkiyalık hareketlerine kesin bir çözüm getirmedeğini kanıtlar niteliktedir.

Eşkiya "bedbaht, talihsiz, günahkâr, âsi" gibi mânalara gelen şakî kelimesinin çoğuludur (Bardakoğlu, 1995, 463). Osmanlı kaynaklarında ayrıca "celâli, haramzâde, harâmi, türedi, haydut, kuttâu't-

* Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, krc.dilek1453@gmail.com

tarik(yol kesen)" kelimeleri de eşkıya karşılığı olarak kullanılmıştır (İlgürel, 1995, 467). Eşkîyalık ise, "mal zapt ve gaspetmek, öç almak, su-i kasıttta bulunmak yahut memleketin dâhilî emniyetini bozmak için mesken, çiftlik, ağıl, köy, değirmen gibi mahalleri basarak veya yakarak yahut tahrip ederek veya adam öldürerek veya yollarda ve kırlarda soygunculuk yaparak veya adam kaldırarak ve bu fiillerden dolayı mevkuf veya mahpus iken firar ederek silahlı dolaşmak suretiyle emniyet veya asayişî münferiden veya toplu olarak tehdit, ihlâl etmektir (Mumcu, 2007, 116).

Özellikle XVI. yüzyılın sonlarına doğru ekonomik ve siyasi şartların etkisiyle yersiz yurtsuz insanlar (levendat) ilk eşkıya gruplarını oluşturarak büyük eşkıya gruplarının habercisi oldular. Bozulan ekonomik duruma binaen topraksız, işsiz güçsüz genç nüfus, suhteler ve sefere gitmeyip tımarlarını terk eden sipahiler, eli silahlı sekbanlar, vergilerini ödemeyen bir kısım aşiretler eşkıya gruplarını oluşturdular (İlgürel, 1995, 467).

Eşkîyalık yapay bir toplumsal kurgu olup toplumsal yapıyı parçalamaya yeltenmediği için devleti geleneksel anlamda tehdit etmemiştir. Eşkîyalar mevcut toplumsal yapıdan olabildiğince yararlanmaya çalışmış, sistemde ki boşlukları değerlendirmiş olduğundan eşkıyaların belli bir müttefikleri kayda değer bir ideolojileri olmamıştır(Barkey 1999, 24).

İsyancıların ana hedefi, kendilerini ve adamlarını yeniden Osmanlı düzenine kabul ettirebilmek için Osmanlılara baskı yapabilecekleri belirli bölgelere egemenlik kurmaktır. Canbulatoğlu Ali Paşa'nın Suriye'de yaptığı gibi ayrılıp yeni bir devlet kurmaya kalkışmadılar (Griswold, 2011, 244).

Osmanlı'da devlet görevlilerinin devlete karşı muhalif olmaya muktedir olamamalarının sebebi devlet tarafından eğitilmiş ve geleceklerini devlete bağlamış olmaları, devletin de onları bağımsız hareket edemeyecek şekilde bünyesine dâhil etmesi ve taşra idaresini organize şekilde bir muhalefeti mümkün kılmayacak şekilde düzenlemesidir (Acun, 2002, 698).

Eşkîyalık hareketlerinin sebepleri; Osmanlı Devleti'nin hem askeri hem mali açıdan bir hayli külfetli seferler yapması ve yöneticilerin bir çoğunun sefere katılmasından dolayı eyaletlerde oluşan otorite boşluğu (Söylemez, 2007, 70), Akdeniz dünyasında yaşanan anormal nüfus artışı (Braudel, 1989, 273), içtimai sarsıntıların temelinde yatan iktisadi darlık (Akdağ, 1958, 53), Osmanlı'nın paralı ordular kurup dağıtması (Barkey, 1999, 13), Avrupa'da yaşanan fiyat devriminin etkisi, ekonomik kriz, avarız türünde ki vergilerin artması ve sürekli hale gelmesi sonucu artan murabahacılık, reayanın yerlerini terk etmesi, tımar sisteminin bozulması (Koç, 2005, 229), 1600 dolaylarında yaşanan 'Küçük Buzul Çağı' adı verilen iklim dalgalanmaları neticesinde oluşan iâşe baskısı, Doğur Akdeniz'de kuraklık nedeniyle yaşanan kıtlık, Habsburglarla olan mücadelede devletin uyruklarını sıkıştırması (White, 2013, 23-24) şeklindedir.

1. Ehl-i Örfün Eşkîyalığı

Ehl-i örf (seyfiye ricali), daha çok kul menşeli olan ve Enderun veya Acemi Oğlanları Mektebi'nden yetişerek sipahilikten asesbaşılığa, kethüdalığa ve sadrazamlığa kadar yükselebilen yöneticileri teşkil ediyordu. Ehl-i örf tabirine erken dönem kaynaklarında pek rastlanılmamakta, ancak XVI. yüzyılın başlarından itibaren kanunname, adâletname gibi resmi belgelerde zaman zaman kullanıldığı görülmektedir. Ehl-i örfün teşekkülü ve statüsünün kesin biçimiyle belirlenmesi uzun bir süre içerisinde olmuştur (İpşirli, 1995, 519). Devlet bu zümreyi mühim görevlere getirmiş, pek çok vergiden muaf tutma imtiyazı tanımıştır (İnalçık, 1959, 596-598).

1.1. Ehl-i örfün devlet görevlilerine ve reayaya zulümleri

Ehl-i örf kesiminden çavuş, erbab-ı tımar, kapıkulları, sancakbeyi, beylerbeyi ve maiyetindeki voyvoda, bölükbaşı ve gayrıdan nice adamları, eşkıya ile ittifak ederek devlet görevlileri ve reayanın mal ve erzaklarını yağmalama, hayvanlarını sürme, katletme, gayr-i kanuni teftiş ya da hizmet adı altına akçelerini alma, evlerini basma, ehl-i iyallerine hapis veya fil'i şeni etme, yollarını kesme gibi muhtelif zulümler yapmışlardır. Bu şekavetleri kendi başlarına yaptıkları gibi celâli eşkıyası, kendi zümresine mensup ehl-i örf veya ehl-i şer kesiminden kadılarla ittifak ederek de yapmışlardır. Reayanın ekseriyeti bu zulümler karşısında celâ-yı vatan etmek zorunda kalmıştır. Ehl-i örf kesiminin eşkıyalık hareketlerine yönelmeleri görevlerini ziyadesiyle kötüye kullandıklarını göstermektedir. İlgili hükümlere bakaca olursak;

Silahdar zümresinden Şaban, eşkıya ile gezerek reayanın mallarını ve erzaklarını yağmalamış, katli nüfus etmiştir. Önceden tımar ve ulufesinin kesilip hakkından gelinmesi için verilen emir üzerine Şaban'ın yoldaşlarının çoğu ele geçirilmiş, Şaban ise firar etmiştir. Üstelik reayaya öncekinden fazla zulüm ettiği duyulmuştur. Karaman beylerbeyine ve Konya kadısına önceki emir yinelenerek şâkinin tımar ve ulufesinin kesilip hakkından gelinmesi emredilmiştir (s.575, hkm.1479).

Karaman beylerbeyine gönderilen bir hükümde eşkıyalık yapan çavuşun bir yol bulup görev sahasını genişlettiği bu bahane ile reaya üzerinde zulümlerini arttırdığı görülmektedir. Buna göre; yanına

pek çok eşkiyayı toplayıp şekavetlerde bulunan dergah-ı mualla çavuşlarından Koca Çavuş, Aksaray muhafazasına tayin edilmesine rağmen Müslümanların mallarını ve erzaklarını çalıp yağma etmiş, nicesini de katletmiştir. Zulümlere tahammülü kalmayan reaya nihayetinde dağılmış ve perişan olmuştur. Bunun üzerine haklarından gelinmesi emredilmiştir (s.656, hkm.1701).

Kapıkulları görev yerlerini bırakıp, eşkiya ile ittifak ederek reayaya zulüm etmiştir. İlgili hükümde; Bağdat muhafazası için görevlendirilen bazı kapıkulları, Karamirahor ve kendisine tâbi' eşkiya ile ittifak ederek emr-i şerife aykırı Bağdat'ı bırakıp, memleketleri yağma etmişler, Diyarbakır'ın serhad bölgelerine de tecavüz etmişlerdir. Bunun üzerine vezir Nasuh Paşa tarafından Bağdat yakınında Zaho isimli yer kışlak tayin edilerek gönderilmişler, fakat bahar mevsimi geldiğinde fukarayı tekrar rencide etmişlerdir. Sonrasında Nasuh Paşa'nın yanına gelerek İstanbul'a gitmek bahanesiyle ayrılıp Malatya ve çevresinde şekavette bulunmuşlardır. Ayrıca bölük halkı adına bazı kimselerin zuhur edip reaya ve berayaya düşmanlık ettiklerini padişah duymuştur. Bu memleketlerde oturan reayanın huzura kavuşması için, sipah yanında gizlenmiş zorbaların ve ittifak ettikleri eşkiyaların cezalarının verilmesi hususu Karaman beylerbeyi ve Nasuh Paşa'ya bildirilmiştir (s.393, hkm.1010/s.394, hkm.1012).

Aksaray'da ise erbab-ı tımdardan olan Kör Hasan ve kardeşi Kör Çelebi eşkiyadan olup eskiden celâli olan İbrahim'in de kardeşleridir. Bunlar reaya ve berayanın evlerini basmış, ehl-i iyâllerini çekip katl-i nüfus etmişlerdir. Aksaray beyi ve kadısına eşkiyaların ele geçirilip haklarından gelinmesi emredilmiştir (s.306, hkm.801).

Ele alınan bazı hükümlerde sancakbeyi ve beylerbeyinin maiyetindeki nice adamlar ile serbest bölgelere dahi devre çıkararak reayaya pek çok şekavette buldukları olmuştur. Taşrada görev yapan beylerbeyi, sancakbeyi ve bunların adamları, tımar ve zeâmet sahipleri, subaşı, has voyvodaları gibi idari görevlilerin asayişini sağlamak, merkezden gelen emirleri yerine getirmek ve bazı malî meseleleri halletmek veya teftişte bulunmak maksadıyla zaman zaman kendi idari bölgelerini dolaşmalarına devre çıkma denilir. Ehl-i örfün Celâli İsyânları dolayısıyla kalabalık maiyetleriyle eşkiyayı takibe çıkması ve bir yandan eşkiya saldırıları reayanın terk-i diyar etmesine yol açmıştır. Bu konu idari zümre tarafından suistimal edildiğinden adâletnameler çıkarılmıştır. 1609 tarihli genel adâletname de doğrudan devre çıkma ve bu bahane ile halka zulmün konu edilmiş olması XVII. yüzyıl başlarında bu hareketin oldukça yaygınlaştığını gösterir (Emecen, 1994, 250-251). Bu adâletnamede; görevlilerin gayr-i kanuni akçe toplamaları yasaklanmış, alınan bir şikâyet üzerine devre çıkılması gerekirse voyvodaların sadece 3-4 atlı ile yola çıkmaları, eşkiyayı yakalama amacının dışında devre çıkmamaları için beylerbeyi, sancakbeyi, kadınlara hitaben ikazlarda bulunulmuştur (s.897, hkm.4012).

Adâletnameler ile getirilen kesin yasaklamalara rağmen devir bahanesi ile usulsüzlükler devam etmiştir. Ehl-i örf zümresi köylerde ve şehirlerde reayanın evlerine konup bedava yem ve yemek temin ettikleri yetmezmiş gibi genel olarak tekâlif-i şakka adı verilen selamlık, kaftanbaha, konak ve göçek akçesi, devir akçesi, çizme bahâ, çubuk akçesi, diyet öşrü gibi vergiler talep etmişlerdir (Uluçay, 1955, 37).

Sancakbeyi ve maiyetindekilerin bu hususla ilgili şekavetlerinde hadisat şu şekilde cereyan etmiştir: Veziriazam Murad Paşa'nın haslarından Semüz, Çataklu, Boğazköy, Uzunoba karyelerinin halkı meclis-i şer'e gelerek şimdiye kadar vezirin voyvodalarından gayrı kimse köylerine gelmemişken, Aksaray sancakbeyi Ali'nin, bölükbaşını 70 atlı ile köylerine gönderdiğini, 1850 kuruşlarını ve 100'er kuruşluk iki kısraklarını aldıklarını, 24 re's öküzlerini boğazladıklarını anlatmışlardır. Ayrıca sancakbeyi dahi yanına nice eşkiyayı toplayarak 300 atlı ile köylerine konmuş bedava yem, yemek, koyun, kuzu vs. ne buldularsa salgın etmişlerdir. Bunun üzerine Ankara kadılarına, vezire ait hasların her bakımdan serbest olduğu, sancakbeyi, subaşları ve gayrıdan kimsenin müdahalesinin caiz olmadığı daha önce her ne kadar aldılarsa satanlardan dahi akçeleri ile almaları emredilmiştir (s. 854, hkm.3025).

Beylerbeyi ve adamlarının da vakıf reayasına bu emsalde zulüm ettiklerine rastlanılmıştır. Buna göre; Ereğli kazası Medine-i Münevvere vakıflarından olup, defter-i cedid-i hakanide her bakımdan serbesttir. Beylerbeyi, voyvodaların, sancakbeyi ve adamlarının vakıf reayasına müdahale etmemesi için defalarca emr-i şerif verilmiş ve kimse müdahale etmemiştir; fakat iki seneden beri beylerbeyiler, subaşları ve adamları yüz ve ikişer yüzer eşkiya atlı ile gelerek, fukaranın bedava yem, yemeklerini, koyun ve kuzularını, kanuna aykırı akçelerini almışlar, mal ve erzaklarını, at ve katırlarını çekip pek çok teaddi ve tecavüz etmişlerdir. Bu yüzden çoğunluğu fukara celâ-yı vatan etmiştir. Buna rağmen beylerbeyinin kapıcıbaşısı Hasan Ağa yüzden fazla atlı ile kasabaya inmiş fukaranın evlerinde 10 gün kadar oturup bedava erzaklarını, tüfek teftişi adına 500 guruş ve 500 adet tüfeklerini almış, kanuna aykırı fukaranın birer bahane ile evlerini basıp mallarına zarar vermiş, kaçıklarında ise avretlerini hapis etmiştir. Vakıf reyası kendilerine müdahale edenler engellenmez ise külliye dağılacaklarını ve vakfın harabe hale geleceğini bu yüzden mezburların ahvallerinin görülüp fukaranın haklarının alınmasını i'lam etmiştir. Ereğli kadısına,

eşkıyalık eden ehl-i örf kesiminin ahvallerinin görülmesi ve reaya üzerindeki müdahalelerinin kaldırılması emredilmiştir (s. 525, hkm.1351).

Ehl-i örfün, ehl-i şer ve kendi zümreleri ile ittifak ederek reaya ve devlet mensuplarına muhtelif şekavetleri olduğunu belirtmiştik. Bu hususla ilgili bir hükümde; Aksaray'ın Ağcalı köyünün sipahisi Mehmed, Gökteş köyünün sipahisi Hüseyin ve Sursura köyünde mutasarrıf olan Yusuf, eşkıyadan olup Aksaray'daki celâlilerle ittifak etmiştir. Bunlar köyden köye gezip malları, erzakları yağma edip hasarlar vermiş, reayanın terekelerini almış ve avret ve oğullarını çekip fi'l-i şeni' etmiştir. Yusuf'ta 60-70 eşkıyayı toplayıp yollara inmiş katl ve yağma etmiştir. Sabık Aksaray beyi Ali ve kardeşi Ömer'de dergah-ı mualla çavuşlarından Bayezid Çavuş'un evini basmış kendisini yaraladıktan sonra 1000 koyun ve 533 adet sığır ve davarlarını sürmüştür. Sipahi Mehmed ve Hüseyin'de çavuşun 50 gurusu ve bir katırını almıştır. Ayrıca Mehmed nice zaman sipahi oldum diyerek bayrak ile gezmiş reayaya düşmanlık etmiştir. Aksaray beyine haklarından gelinmesi bildirilmiştir (s.875, hkm.3082). Bu sefer sabık Aksaray beyi Ali ile Gölbaş köyünde 3 bin akçe tımarı olan Hüseyin ittifak ederek Aksaray kasaba ve köylerinde hayat sürüp reayanın mallarını ve erzaklarını yağmalamaya devam etmiştir. Ayrıca Ali ve kardeşi Ömer'de vekilim diye mirlüler adına reayadan akçe toplamıştır. Yakalanmaları emri yinelenmiştir (s.719, hkm.1874). Aksaray beyi Ali ve kardeşi Ömer'in şekavetleri nihayet bulmamış sabık Eyübili kadısı olan Hacı Musa ve şekaveti ile meşhur Uzunoğlu Ömer ile ittifak etmişlerdir. Sürsat zahiresi baki kalmıştır bahanesi ile nice kimselerin köylerini ve evlerini basıp mallarını yağmalamışlar, reaya zeametten mahsul ile gelirken yollarını basıp 11 araba yükü buğday, arpa ve hayvanları, zahiresi ile 5 atı almışlar, 20 adamı dahi soyup külli teaddi ve zulüm yapmışlardır. Durum vilayet ayanından sual olduğunda bu zulümlere şahitlik etmişlerdir. Niğde ve Eyübili kadılarına hadisin teftiş edilip eşkıyanın hakından gelmeleri emredilmiştir (s.684, hkm.1778).

Niğde'de ehl-i örf kesimi ittifak edip Niğde alaybeyini katletmiş, mallarına zarar vermiştir. Niğde kadısı davalarını görmediği gibi kendilerine yardım etmiş birlikte reayanın üzerine varıp usulsüz akçe toplamışlardır. Ehl-i örf kesiminin şekavetlerine son vermesi beklenen kadının görevini icra etmemesi bir yana, ehl-i fesada destek olarak kendisinin de usulsüzlük yapması dikkate şayandır. Konu ile hükümlerin içeriğine bakacak olursak; İlgin kadısının bildirdiğine göre; Ürgüp sâkinlerinden Mehmed ve babası Hacı Hasan Çavuş ile Yakup Çavuş, Köleoğlu Yusuf ve reayadan tüfek teftişi eden Mustafa bir olup Niğde alaybeyi Seyyid Burhan'ı katletmiş, mallarını ve erzaklarını yağmalamıştır. Üstelik Ürgüp kadısı Mevlana Abdülkerim mezburların hevasına tâbi' olup maktulün ahvalini hak üzere görmediği gibi katledenlere de yardım etmiş beraber her köyden yüzer ve yüz elliler gurusu toplayarak reayaya ziyade zulüm etmişlerdir. Niğde beyine ve İlgin kadısına, şâkilerin mahkemeye çağrılması, hak sahiplerinin haklarının alınması ve üzerlerinde ne kadar mal çıkarsa kaydedip arz etmeleri emredilmiştir (s.693, hkm.1800). Ürgüp kadısı da adı geçen şâkilerin fesadlarını tekrar arz etmiş, fesadları engellenmez ise günden güne ziyade olacağını bildirmiştir. Haklarından gelinmesi için Niğde ve Ürgüp kadılarına emir gönderilmiştir (s.648, hkm.1675). Karaman defterdarı da şâkilerin, Ürgüp kadısı Mevlana Abdülkerim ile bir olup teftiş adı altında reayadan külli gurusu toplayarak fesadlarına devam ettiklerini bildirmiştir. Bunun üzerine ahvallerinin şerle görülmesi hükmü yinelenmiştir (s.344, hkm. 895).

Sultan I. Ahmed'in babaannesi Valide Safiye Sultan'ın hasları olan köylerde palanka yapan Ali Abdülfettah sekbanbaşı olup yolcuların yollarını kesmiş mallarını ve erzaklarını yağmalamış, nice yolcuyu katletmiştir. Ayrıca dergah-ı mualla çavuşlarından birinin bütün mülklerini de yağma etmiştir. Palankaları yıkılmaz ise reayanın celâ-yı vatan edeceğini Kırşehir kadısı bildirmiştir. Rum beylerbeyine, Pürdepare ve Kırşehir kadılarına eşkıyanın palankasının yıkılıp hakından gelinmesi emredilmiştir (s.560, hkm.1439).

Kırşehir'de Ali Çavuş, Karaman'da ise Muslu Çavuşun yanına eşkıya toplayarak ehl-i örf ve reayaya olan zulümlerine rastlanılmıştır. Kırşehir ve Karaman beylerbeyine bu şekavetlerle ilgili bazen müstakil bazen de ikisini ilgilendiren ortak hükümler gönderilmiştir. Buna göre; Kırşehir'de Ali Çavuş eşkıyadan Nasuh, Sadi, Halil ile birlik olmuş, yüzden fazla sekban eşkıyası toplayarak daima fesadlık etmiştir. Sabık Halep beylerbeyi Hüseyin ile Sultan III. Mehmed'in haslarına ait köylerin reayasının mallarını ve erzaklarını yağmalamışlar, bazılarını katletmişler, koyun ve sığırlarını sürmüşlerdir. Bu şekavetlerinden dolayı reayanın çoğu dağılmıştır. Şekavetlerinin sonu gelmezse havass-ı hümayun reyası bi'l külliye perişan olacaktır, diye Süleyman çavuş ve vilayet ahalisi bildirmiştir. Kırşehir beyine ve sancakta ki kadılara, şâkilerin ahvalinin görülüp arz edilmesi emredilmiştir (s.319, hkm.833). Ali Çavuş, Kırşehir sancağında arpalık mutasarrıfı olan Hızır Paşa'nın oğlunu ve 70-80 adamını günahsız katletmiştir. Hakından gelinmesi için Ali Çavuş'un yaşadığı kalenin üzerine varılmış günlerce cenk edilmiştir. Eşkıyasının bazısının hakından gelinmesine rağmen Ali Çavuş gece kalesinden çıkıp yüzden fazla eşkıya ile Karaman beylerbeyi Zülfikar'ın bulunduğu tarafa giderek Kırşehir, Günyüzi ve Hacıbektaş kadılıklarını vurmuş, mallarını yağma edip kaçmıştır. Kendisi ve eşkıyası ele geçirilmezse geri kaleye girip şekavetlerini

arttırma ihtimali olduğunu Kırşehir sancakbeyi Bali Bey bildirmiştir. Karaman beylerbeyi Zülfikar Paşa'ya bu tür eşkıyaya ruhsat vermemesi, yarar ve silahlı adamları ile eşkıyaların ele geçirilip hakkından gelmesi emredilmiştir (s.868, hkm.3065). Bali Bey'in bildirdiklerine istinaden kendisine de hüküm gönderilmiş, Ali Çavuş ve eşkiasının hakkından gelinmesinin din-ü devlet için lazım olduğu var kuvveti ile mezbur eşkıyanın ve kalede kalan eşkiasının hakkından gelmesi hususunda tembihlenmiştir (s.868, hkm.3066). Ali Çavuş hakkında defalarca emr-i şerif gönderilmesine rağmen firar edip Karaman Beylerbeyi Zülfikar Paşa'nın yanına gittiği ve bil fiil hizmetinde olduğu haberi alınmıştır. Bunun üzerine Karaman Beylerbeyine tekrar hüküm gönderilmiş eşkıyanın hüsn-ü tedbirle ele geçirilip hakkından gelmesi emri yinelenmiştir (s.254, hkm.669). Karaman beylerbeyi Zülfikar'ın Ali Çavuş'un eşkıyalığı ile ilgili daha önce uyarılmasına rağmen bu eşkıyanın bil fiil hizmetinde olması dikkat çekmektedir.

Kırşehir sancak beyi Bali ve Ankara sancakbeyi Behram isyan ve tuğyan üzere olan eşkıyanın, Karaman Beylerbeyi Zülfikar'da Muslu Çavuş isimli müfsidin def'ine memur edilmişler. Her birinin memur olduğu hizmete özen göstermeleri eşkıyanın Kırşehir tarafına varmasına engel olmaları bildirilmiş olmasına rağmen Karaman beylerbeyi Zülfikar'ın İçil tarafı ile uğraşmayıp Bali Bey üzerine varmak niyetinde olduğu haber alınmıştır. Bunun üzerine Karaman Beylerbeyi Zülfikar Paşa'nın Kırşehir sancakbeyi Bali ve adamlarına müdahale etmemesi ve serdar gelinceye kadar Muslu Çavuş izalesi ile uğraşması emredilmiştir (s.300, hkm.785).

Mevsimplere bağlı bir olgu olan eşkıyalık, harman zamanı ile artış göstermekte olup, soğuk aylarda ve kışın durgunlaşırdı (Uzun, 2006, 33). Zira Muslu çavuş izalesinde bahar mevsimi gelip ekinler yetişmeden eşkıya zahireden mahrumken yakalanması için emirler gönderilmiş düzenlenecek seferde şâkinin engel teşkil etmemesi amaçlanmıştır. Muslu çavuş ile ilgili Karaman beylerbeyine tekrar gönderilen emirde bu durumu göstermektedir. Buna göre; Çavuşun daha önce tereke, mahsul ve atlara el koyup kuvvet tahsil ettiği bildirilmiştir. Şimdi bahar mevsimi gelip ekinler yetişmeden, zahireden mahrumken ele geçirilmesi, sefer fermanına kadar o tarafları temizlenmesi emredilmiştir (s.265, hkm.700). Muslu Çavuş'un izalesinde Karaman Beylerbeyi yardım talep ederse Alaiye, Adana, Niğde, Aksaray, İçel, Kayseri, Kırşehir, Beyşehir, Akşehir beylerinin yarar ve silahlı adamlar ile asker celbinden mevcut olanları alıp uygun bir yerde mülaki olup sefere dek eşkıyanın haklarından gelmeleri emredilmiştir (s.265, hkm.701).

Beylerbeyi ve adamları, dergah-ı muallam çavuşundan ve kefilinden gayr-i kanuni akçe alarak zulümde bulunmuşlardır. İlgili hükümde; Karaman beylerbeyi Zülfikar dergâh-ı muallam çavuşlarından Koca çavuşu alıkoyup kanuna aykırı 6 bin gurusu ceza kesmiştir. Aksaray beyi Ali'de Koca çavuşa kefil olduğu için Mehmed çavuştan 6 bin gurusu tahsil etmiş, evini basıp mallarını ve erzaklarını yağmalamış, ailesini hapis etmiş, ayrıca hizmet namına 500 gurusu daha almıştır. Hüdaverdi kethüda ise Mehmed çavuşun tekrar evini basmış 200 baş sığırlarını almış, Kalender isimli adamını katlederek ziyade zulüm ve teaddi etmiştir. Mezbur çavuşun ahvali vilayet ahalisinden sual edildiğinde maruz kaldığı zulümlere şahitlik etmişlerdir. Eyübili kadısına eşkıyaların haklarından gelmesi için hüküm gönderilmiştir (s.839, hkm.2186).

1.2. Ehl-i örfün, ehl-i şer kesimine zulümleri

Ehl-i örf kesimi eşkıyadan aldığı destekle ehl-i şer kesiminin, yakınlarını veya kendisini hapsedme, hayvanlarını sürme, gayr-i kanuni ceza kesip akçelerini alma, evlerini basma, katletme şeklinde zulümlere maruz bırakmıştır. İlgili hükümler de reyanın da bu zulümleri yaşadığı görülmektedir. Bu kapsamda ele alınan hükümlerde;

Beylerbeyinin kadıya olan zulümlerine rastlanılmaktadır. Örneğin: Karaman'da vilayet ayanının bildirdiğine göre; Karaman Beylerbeyi Zülfikar, Konya'da sâkin kadılardan Mevlana Abdullah'ı Geyvan isimli bir dağ adamının hapsine vererek türlü cefalar etmiş, mal ve erzakından sefer harcı diyerek 500 gurusunu almıştır. Kadı Abdullah seferden geldikten sonra Karaman Beylerbeyi Zülfikar, tekrar Dilaver adlı bir dağ adamının hapsine vermiş, kadıdan her gece 5 gurusu alarak nice günler hapis etmiştir. Kadı civarda bulunan ulema ve sulehanın yardımcıları ile 1.640 gurusu mal ve erzakından zalimler taifesine vererek hapisten kurtulmuştur. Konya kadısına gönderilen emirde olayın teftiş edilip kadının ne kadar nesnesi alınmış ise eksiksiz verilmesi bildirilmiştir (s.707, hkm.1839).

Ehl-i örf kesimi yanına sekban eşkiasını toplayıp kadı ve ailesine zulümlerde bulunmuştur. İlgili hükümde; sipahi Ayaş bey oğlu Mustafa 70-80 sekban ile Aksaray il naibinin oğlu Bayezid kadının evini basmış koyun ve kuzularını sürüp Aksaray'da satmıştır. Kadının oğlu Abdullah'ı ve orada bulunan Hasan'ı da hapsederek pek çok zulüm yapmıştır. Mustafa'nın gönderilen çavuş mübaşeretini ile yakalanıp hakkından gelinmesi hususu Aksaray kadısına ferman olmuştur (s. 721, hkm.1879).

Eşkıya başlarının ortadan kaldırılması, maiyetinde ki eşkıyaların da dağılacağı ve şekavetlerinin nihayet bulacağı anlamına gelmiyor, bunlar umumiyetle başka eşkıya gruplarına müdahil oluyorlar ya da

kendi başlarına zulüm yapmaya devam ediyorlardı. Bu şekilde şekavetlerine devam eden ehl-i örf kesiminin kadıya ve reayaya zulümlerine rastlanılan bir hükümdü; Alaiye’de birkaç seneden beri zuhur eden sekban eşkiyasının zulüm ve teaddilerinden vilayet ahali dağılmış ve perişan olmuştur. Bazılarının hakkından gelinip reaya huzura kavuşmuşken Konya’da hakkından gelinen Kara Ahmed’in tabilerinden Emir isimli şaki fırsat bulup 200 kadar atlı toplayarak Lakseki kadısı Ali’yi katletmiş, Müslümanların mallarını ve erzaklarını yağmalamıştır. Zor bir yere kapanıp, etrafında olan köylere zulüm etmeye devam ettiğini Alaiye kadısı bildirmiştir. Alaiye beyine haklarında gereken ne ise yapılması emredilmiştir (s.131, hkm.342).

Ehl-i örf kesimine eşkiyalık yapmadığı halde haksız yere suç isnat edilip mağdur olduklarına da rastlanılmaktadır. Örneğin: Kalecik sâkinlerinden Bedeşan İstanbul’un emektar ve ihtiyarlarından olup 28 sene mütevâliyen sefer seferleyüp ağır-ı hümayunda türlü hizmetlerde bulunmuş olup kendi halinde iken Kalecik’te oturanlardan birkaç nefer ashab-ı a’râz hevâlarına tâbi’ adamlar ile birlikte veziriazam tarafından Konya’ya sürülmüştür. Emre itaat etmiş, sonrasında İstanbul’a gelip 7-8 ay durmuş, kimse gelip kendisini dava etmemiştir. Bu konuda kendisine haksızlık yapıldığını bildirmiş, geri vatanında oturmasına izin verilmiştir. Bedeşan’a zulüm ve teaddi edilmeyip iskân edilmesi ve kimseye rencide ettirilmemesi hususunda Kalecik kadısına hüküm gönderilmiştir (s.191, hkm.495).

Karaman Eyaleti’nin ahali; Konya sâkinlerinden Hacı Salih, Yetimzade Süleyman, Hacı Sinan, Naib Musa ve Şaban oğlu Hacı Mustafa, Piri Çavuş, Yunus Çavuş ve defterdar Osman’ın kanuna aykırı altı bin gurus topladıklarını bildirmiştir. Karaman beylerbeyine adı geçenleri İstanbul’a göndermesi, divan-ı hümayunda ahvallerinin görüleceği haber verilmiştir (s.531, hkm. 1366). Şikayete muhatap olan kişiler, aslında Konya da asilik edenlerin kendileri olmadığını Kalenderoğlu’nun eşkiyalığı sırasında mirmiran adına para toplayanlar olduğunu fakat bazı ashab-ı a’râzlar tarafından şikayet edildiklerini bildirmişler. Üstelik hiçbir alakaları olmamasına rağmen Iğın voyvodası mübaşeretiyle İstanbul’a çağrılıp rencide edildiklerini de beyan etmişlerdir. Cevaben Konya kadısına gönderilen hükümdü bu hususla ilgisi olmayanların mallarının ve erzaklarının alınmaması, kimseye rencide ettirilmemesi emredilmiştir (s.111, hkm.292).

2. Ehl-i Şer Kesiminin Reayaya Zulümleri

Ehl-i şer zümresi devletin temelini oluşturan İslam hukukunun ve Yakındoğu kültür çevresinin eskiden beri geçerli olan geleneklerinin kuşaktan kuşağa aktarıcısı ve uygulayıcısıdır. Bu sınıfın bozulması, devletin önemli bir dayanağının yok olması demektir. Ulemâ sınıfı mensupları kâdî olarak görev yaptıklarından kazâ-i idarî yetkileri vardır. Örf mensuplarından farklı olarak padişaha karşı sorumludurlar ve bir anlamda örf mensuplarının denetleyicisidirler. Bu ince denge Osmanlı Devleti’nin adalet anlayışını ve uygulamasını teşkil etmiştir. Fakat bu denge XVII. yüzyılda bozulmuş, bilgisiz, zalim ve rüşvet alan kadılar göreve gelince beylerbeyi, sancakbeyi subaşılılarıyla ve o yerin zâlimleriyle birlik olup davaları hak üzere görmediği gibi pek çok zulüm ve adaletsizlikler yapmışlardır (Yücel, 1988, 69, 163-164).

Daha önce bir vesile ile ele alınan hükümlerden; sabık Eyübili kadısının celâlilerle işbirliği yaparak reayaya türlü zulümlerde bulunması (s.684, hkm.1778), Ürgüp kadısı Mevlana Abdülkerim’in eşkiyaların işledikleri suçlardan dolayı davalarını görmemesi ve onlarla birlik olup reayadan usulsüz akçe toplaması (s.693, hkm.1800/s.344, hkm.895), ehl-i fesadın şekavetlerine nihayet verip adaleti tevzi etmesi beklenen kadıların görevlerini icra etmedikleri gibi eşkiyaların yaptıkları zulümlere de iştirak ettiklerine delil teşkil etmektedir.

Kadı her nahiyeye kendi vekili olarak bir nâib tayin eder, o nahiyeden alacağı resimlerin gelirini peşin para karşılığında nâibe satar. Bir nevi iltizamla görevi satın alan nâibler verdikleri parayı çıkarmak ve kâr etmek için kalabalık maiyetleri ile sık sık devre çıkarlar, fazladan vergiler toplayarak, kendisine, adamlarına ve hayvanlarına bedava mal ve erzak olarak reayaya zulmederlerdi (İnalçık, 2000, 106-107).

Ele alınan hükümlerde nâiblerinde eşkiya veya idarecilerle ittifak ederek reayaya zulüm ettikleri görülmüştür. Örneğin: 1018 senesinde Karaman Eyaleti’nde vâki’ olan kazalarda akçe ile zahire satılması ferman olmuş. Fakat burada ki reaya fakir halde olup zahire satılmasına tahammülleri yokken kasabada nâib olan Mehmed, kendi hevâsına tâbi’ Ahmed, Mustafa ve Muharrem isimli şâkiler ile reayadan zorla zahire almışlar ve mübaşire hizmet akçesi lazımdır bahanesi ile fukara taifesinden yüzer ve ikişer yüz gurus alıp ziyade zulüm ve teaddi etmişlerdir. Mezburların mahkeme edilmeleri, hak sahiplerinin haklarının eksiksiz alınması emredilmiştir (s.128, hkm.335).

Nâibler genellikle süresiz olarak tayin edilirdi, ancak belirli süreler içinde görev değişimi olurdu. Nâibler kendisini bu göreve getiren kadı tarafından re’sen görevden alınamayacağı gibi nâibi olduğu kadının azli veya ölümüyle de görevleri sona ermezdi. Ancak yetersizlik, bilgisizlik, bir yolsuzluğa karışmaları ehl-i örf ile iş birliği yapmaları gibi sebeplerle azledilirdi (İpşirli, 2006, 312). Bu suçları işleyen

nâiblerin görevinden alınmasına yönelik defalarca emr-i şerif gönderilmesine rağmen nâiblik yapmaya devam ediyorlardı. Örneğin, Seydişehir kazasının ahalisinin gönderdiği arz-ı hale göre, bu kazada sâkin Abdülhalim her gelen kadıya nâib olduğu gibi idarecilerle de müttefik olup Müslümanların mallarını ve erzaklarını almaktadır. İki, üç defa niyabetten ref' olunması için emr-i şerif verilmesine rağmen emre itaat etmemiş reayaya evvelkinden ziyade zulüm etmiştir. Eşkiyanın hakkından gelinmesi, niyabetten ref' edilip sonradan niyabet ettirilmemesi hususunda Karaman beylerbeyine ve Seydişehir kadısına hüküm gönderilmiştir (s.873, hkm.3077).

2.1. Suhte kesiminin reayaya zulümleri

XVI. yüzyılın ikinci yarısına kadar çok geniş topraklar kazanan Osmanlı Devleti'nin medrese bitirenlere de kadılık, nâiblik, müderrislik, imamlık gibi muhtelif vazife kapılarını açması ve nüfus artışına bağlı olarak çiftbozanlığın artması medreselerdeki suhte sayısının bir hayli artmasına sebep olmuştur (Akdağ, 2009, 146). Levend olmak yerine yerinden yurdundan ayrılp eğitim almayı tercih eden bu suhteler mezun olunca çok az iş olanağı olduğunu gördüler. O dönemde de çok fazla sayıda kadı olduğu için, mahkemelere giremiyorlardı. Devletin dinsel ve hukuksal kadroları ciddi derecede dolmuştu (Barkey, 1999, 161-162). Bu bakımdan medrese mezunlarının artması Osmanlı cemiyetinde tabii şekilde bir medreseliler buhranının patlak vermesi neticesini doğuracaktı (Cezar, 2013, 142). Bahsedilen bu gerekçeler işsiz suhteleri eşkiyalığa yöneltmiş, böylece bu dönemdeki kaos ortamının bir parçası olmuşlardır.

Karaman Eyalet'inde suhteler daha çok yeniçeri, derbendçi, kethüda ile ittifak ederek reaya ve berayaya şekavet etmişlerdir. Örneğin; Alaiye sancakbeyinin gönderdiği mektuba göre; yeniçerilerden Musa ve suhte taifesinden Göziakça, İçil'in Malya? köyünün yakınında hisar bina edip etrafında olan köylerin reayasının evlerini yakmış, davarlarını sürmüş, yolcuların yollarını basıp mallarını ve erzaklarını yağma etmiştir. Karaman beylerbeyine hususun teftiş edilip hak sahiplerinin haklarının alınması ve şakilerin haklarından gelinmesi ferman olmuştur (s.477, hkm.1225).

Suhte ve derbendçilerin zulümleriyle ilgili; Akköprü boğazının muhafazasına tayin olunan derbendçiler ile ehl-i fesad suhte taifesi ittifak edip gelip geçen hacıların ve yolcuların yollarını kesmiş, nice Müslümanları katletmiş, mallarını ve erzaklarını çalmış, yağma etmiştir. Mezburların ahvallerinin şerle görülüp haklarından gelinmesi lazımdır diye Niğde beyi bildirmiştir. Cevaben gönderilen hükümde eşkiyaların mahkeme edilmeleri, haklarında gerekenin icra edilmesi emredilmiştir (s.506, hkm.1298).

Niğde beyine ve kadısına gönderilen iki hüküm suhtelerin kethüda ile birlik olup ehl-i örf ve reayaya zulüm ettiklerini göstermektedir. İlgili hükümlerde; kale mustahfızlarından Mahmud oğlu Abdülbaki kale neferatından beş on nefer alarak, icazet ile ferman olunan iştira zahiresinin tahsili için köylere vardıklarında, kalenin kethüdası Kadri, suhteleri kalenin içine almış, birlikte kale dizdarının başını kesmişler, kalede kendine mütâbeat etmeyen Müslümanları katletmişler, esbab ve erzaklarını yağmalayarak fuzuli kaleyi zapt etmişler, hacıların da yollarına inerek esbab ve erzaklarını yağmalamışlardır. Niğde beyine ve kadısına kaleyi eşkiya elinden kurtarmaları, şakilerin fesadlarını arz etmeleri böylece haklarından gelinmesi için emr-i şerif verileceği bildirilmiştir (s.862, hkm.3047). Buna istinaden Niğde beyi ve kadısı eşkiyaların belirtildiği gibi şekavet yaptıklarını ayrıca kale mustahfızı Abdülbaki'nin de kaleye varmamış olmasına rağmen esbab ve erzaklarını çaldıklarını, tımar ve ulufesini zapt ettiklerini de arz etmiştir. Şakilerin mahkeme edilip haklarından gelinmesi emredilmiştir (s.636, hkm.1641).

3. Ehl-i örf ve ehl-i şer kesimine verilen cezalar

Osmanlı şer'i hukuk sisteminde eşkiyalara bir takım cezalar verilmiştir. Bu kapsamda verilen cezalardan had, toplumun hakkı olarak yerine getirilmesi gerekli, miktar ve keyfiyeti belirli ve sınırlı cezaî müeyyidedir. Kur'an'da bu grupta dört cezadan bahsedilir. Bunlar zina edene 100, iffetli kadına zina iftirasında bulunana 80 sopa vurulması ve şahitliğinin kabul edilmemesi, hırsızın elinin kesilmesi, silahlı gasp, yol kesme ve eşkiyalık gibi anarşik suçları işleyenlerin öldürülmesi, asılması, el ve ayaklarının çapraz kesilmesi veya sürgün edilmesi cezalarıdır (Bardakoğlu, 1993, 473).

Ele alınan hükümlerde reayaya ve birçok devlet görevlilerine muhtelif zulümlerde bulunan ehl-i örf kesimine ulufelerinin kesilmesi, bağlı oldukları zümreden azledilme, sürgün ve diğer ehl-i fesada verilen cezalar gibi mahkeme edilip haklarından gelinmesi gibi cezalar verilmektedir. Daha önce de bir vesile ile ele alınan hükümlerden; silahdar Şaban'ın eşkiya ile gezip reayaya yaptığı yağma ve katil suçlarından tımar ve ulufesinin kesilmesi (s.575, hkm.1479), İstanbul'un emektar ve ihtiyarlarından Bedeşan'ın veziriazam tarafından Konya'ya sürgün edilmesi (s.191, hkm.495), ele alınan hükümler içerisinde diğerlerine nazaran ehl-i örf'e verilen farklı cezaî müeyyidelerdir.

Ehl-i şer kesimine verilen cezalar ise ikaz edilme, niyabetten ref' edilme, çoğu zaman da mahkeme edilip haklarından gelinmesi şeklindedir.

Geri kalan ehl-i örf ve ehl-i şer kesiminin mahkeme edilmesi, gaybet ederlerse kefillerine buldurulması, 15 yıl geçmeyen hususların teftiş edilmesi, hak sahiplerinin haklarının alınması, sonrasında üzerlerinde ortaya çıkan suçları vâki' ise arza muhtaç olanların muhkem hapis edilmesi değil ise haklarından gelinmesi şeklinde cezalar öngörülmüş olup bu süreçte ehl-i fesadın himaye edilmemesi ve eşkıyalığa maruz kalan askeriler ve reayanın rencide edilmemesi hususunda muhataplara ikazlarda bulunulmuştur.

Sonuç

İktisadi, mali, sosyal, siyasi, askeri birçok alanda Osmanlı tarihinin aydınlatılmasına yardımcı olan Mühimme Defterleri divanın ana gündem maddelerini teşkil etmektedir. 78 Numaralı Mühimme Defteri esas alınarak oluşturulan bu çalışmada Karaman Eyaleti'nde 1609-1610 yıllarında eşkıyalık hareketlerine karışan ehl-i örf ve ehl-i şer zümresinin ne şekilde ve hangi yönde eşkıyalık yaptığına dair durum tespit edilmeye çalışılmış, bu kapsamda ehl-i örf ve ehl-i şer kesiminin reaya ve kendileri gibi devlet görevlileri üzerinde şekavetleri ortaya çıkarılmıştır. Dönemin genel ahvalinin Osmanlı Devleti üzerinde yarattığı menfi etki göze çarpar. Devletin eşkıyalık hareketlerini engellemesi için vazife verdiği görevlilerden bazılarının bu şekavetlere müdahil olması dikkat çekmektedir.

Yaptıkları bu zulümlerle görevini ziyadesiyle kötüye kullanan ehl-i örf ve ehl-i şer kesimi reayanın ekseriyetinin tahammülünü zorlayıp terk-i diyar etmelerine neden olmuştur. Ele alınan hükümlerde ehl-i örften, sancakbeyi, beylerbeyi, kapıkulları, silahdar, sipahi, dergah-ı mualla çavuşlarının, ehl-i şer kesiminden ise kadı, nâib, suhtelerin zulümlerine rastlanılmıştır. Ehl-i örf ve ehl-i şer kesimi birbirlerine destek vererek ve celâli eşkıyasını yanına alarak reayaya ve kendileri gibi ehl-i şer ve ehl-i örf kesimine; celâlilerin yaptıkları zulümlerden farklı olmayan katl, mal ve erzak yağmalama, usulsüz akçe toplama, yol kesme, yaralama, bazı devlet görevlilerini veya ehl-i iyallerini hapis etme, hayvanları sürme, soygun gibi pek çok şekavette bulunmuşlardır.

Eşkıyalık faaliyetlerinin gerçekleştiği mahallerin devlet görevlileri veya halkın şikayetleri üzerine ele geçirilip haklarından gelinmesini hâvi pek çok emir gönderilmiştir.

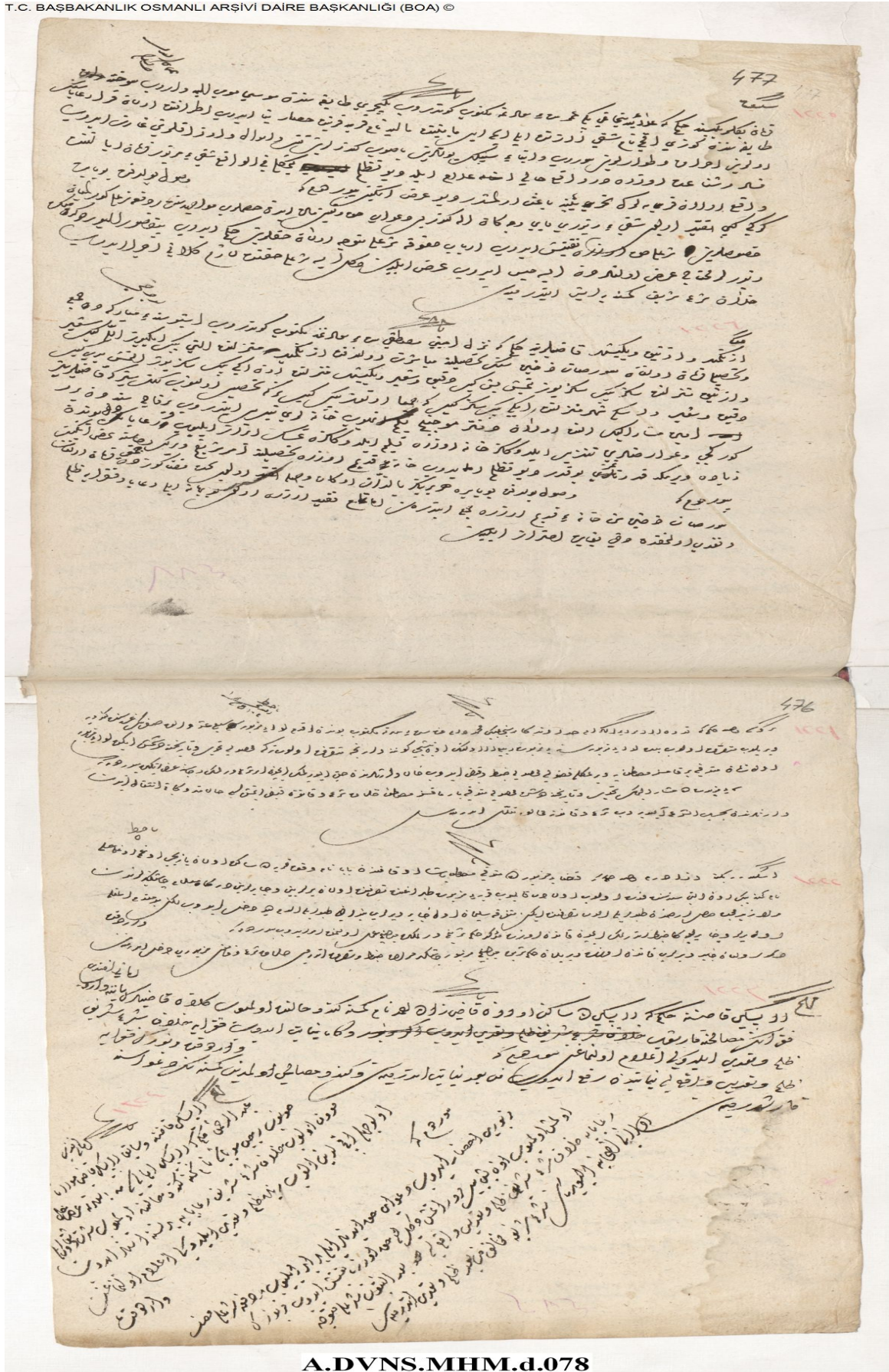
KAYNAKÇA

- Acun, Fatma (2002). Celâli İsyanları (1591-1611). *Türkler*, C. 9, s. 695-708.
- Akdağ, Mustafa (1958). Celâli Fetretü. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 16(1/2), s. 53-107.
- Akdağ, Mustafa (2009). *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası "Celali İsyanları"*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bardakoğlu, Ali (1993). *Ceza. DİA*, C.7, s. 470-478.
- Bardakoğlu, Ali (1995). *Eşkıya. DİA*, C. 11, s. 463.
- Barkey, Karen (1999). *Eşkıyalar ve Devlet: Osmanlı Tarzı Devlet Merkezileşmesi*. (çeviren: Zeynep Altok), İstanbul: Numune Matbaacılık..
- Braudel, Fernand (1989). *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*. C. I, (çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Cezar, Mustafa (2013). *Osmanlı Tarihinde Levendler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Emecen, Feridun (1994). *Devre Çıkma. DİA*, C. 9, İstanbul: TDVY, s. 250-251.
- Griswold, William J (2011). *Anadolu'da Büyük İsyan*. (çev. Ülkün Tansel), İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- İlgürel, Mücteba (1995). *Eşkıya (Osmanlılar'da Eşkıyalık Hareketleri)*. *DİA*, C.11, İstanbul: TDVY, s. 466-469.
- İnalçık, Halil (1959). *Osmanlılarda Raiyyet Rusûmu*. *TTK Belleten*, XXIII / 92 (1959), s. 575-610.
- İnalçık, Halil (2000). *Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adalet*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- İpşirli, Mehmet (1995). *Ehl-i Örf. DİA*, C.11, İstanbul: TDVY, s. 519-520.
- İpşirli, Mehmet (2006). *Nâib (Osmanlılar'da Nâiblik)*. *DİA*. C. 32, İstanbul: TDVY, s. 312-313.
- İşbilir, Ömer (2002). *Kuyucu Murad Paşa. DİA*. C. 26, İstanbul: TDVY, s. 507-508.
- Koç, Yunus (2005). *Osmanlıda Toplumsal Dinamizmden Celali İsyanlarına Giden Yol ya da İki Belgeye Tek Yorum*. *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Güz(35), s. 229-243.
- Mumcu, Ahmet (2007). *Osmanlı Devleti'nde Siyaseten Katl*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Söylemez, Faruk (2007). *XVIII. Yüzyıl Başlarından XIX. Yüzyıl Ortalarına Kadar Maraş ve Çevresinde Eşkıyalık Hareketleri*. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 22, s. 69-85.
- Ulucay, M. Çağatay (1955). *18. Ve 19. Yüzyıllarda Saruhan'da Eşkıyalık ve Halk Hareketleri*. İstanbul: Berksoy Basımevi, s. 37.
- Uzun, Efan (2006). *Osmanlı Örneklemini Üzerinden Sosyal Eşkıyalığa Bir Bakış*. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (3), s. 31-45.
- White, Sam (2013). *Osmanlı'da İsyan İklimi: Erken Modern Dönemde Celâli İsyanları*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Yücel, Yaşar (1988). *Osmanlı Devlet Teşkilâtına Dair Kaynaklar: Kitâb-i Müstetâb, Kitabu Mesâlihi'l Müslimîn ve Menâfi'i'l-Mü'minin, Hirzû'l-Mülûk*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

A.DVNS.MHM.d.078